

Henryk Sienkiewicz

POTOP

- Podstawowe informacje o lekturze (czas i miejsce akcji, problematyka itd.)
- zagadnienia na maturę i sprawdzian
- quiz sprawdzający wiedzę

POTOP

Henryk Sienkiewicz

• Geneza utworu

Powieść "Potop" była początkowo publikowana w odcinkach w krakowskim dzienniku "Czas" oraz w warszawskim "Słowie" i "Kurierze Poznańskim". Utwór stanowi środkową część Trylogii: Ogniem i Mieczem (1884), Potop (1886), Pan Wołodyjowski (1887-1888). Wszystkim dziełom należącym do "Trylogii" towarzyszy idea "pokrzepienia serc" rodaków. Polskie społeczeństwo znajdowało się w trudnym okresie zaborów i było pogrążone w rozpacz po upadku powstania styczniowego i jego brutalnych konsekwencji. Pisarz przypominał w swoich utworach o czasach świetności narodu polskiego, aby wzmocnić pamięć o sile ojczyzny. Na kształt powieści miał też wpływ pobyt Henryka Sienkiewicza w Stanach Zjednoczonych, gdzie narodziła się światowa legenda Dzikiego Zachodu. Pisarz tworząc "Potop" inspirował się westernowymi wątkami takimi jak pościgi czy porwania.

• Czas i miejsce akcji

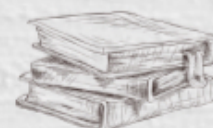
Fabula powieści rozgrywa się podczas najazdu Szwedów od stycznia 1655 do jesieni 1657 w wielu regionach XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Miejsca akcji to między innymi: Litwa, Mazowsze, Częstochowa, Wielkopolska.

• Gatunek

Potop to powieść historyczna, posiadająca następujące cechy:

- narracja trzecioosobowa, narrator wszechwiedzący
- wykorzystanie schematów konstrukcyjnych Waltera Scotta: dynamizm, napięcie, zwroty akcji
- Wątki romantyczne
- charakterystyczni bohaterowie
- wyraźnie zarysowany kontekst historyczny i obyczajowy
- sceny batalistyczne
- optymistyczne zakończenie, gdzie "dobro" wygrywa ze "złem"

POTOP

Henryk Sienkiewicz

• Bohaterowie

Andrzej Kmicic- bohater fikcyjny, szlachcic, chorąży orszański. Na początku utworu jest młodym, gwałtownym mężczyzną, skorym to bójek, egocentrycznym. Na przestrzeni dzieła, pod wpływem miłości do Oleńki zaczyna dostrzegać swoje wady i z nimi walczyć. Staje się bardziej odpowiedzialny, honorowy, oddany.

Michał Wołodyjowski- postać fikcyjna, dowódca i żołnierz, z powodu niskiego wzrostu jest nazywany "małym rycerzem". Jest szlachetny i odważny, nie ma jednak powodzenia u kobiet.

Aleksandra Billewiczówna- postać fikcyjna, piękna szlachcianka, patriotyczna, odważna. Jej dziadek zapisał jej w testamencie majątek i nakazał wyjść za mąż za Andrzeja Kmicica lub wstąpić do zakonu. Kocha Kmicica i cierpi z powodu jego błędów. Po przekonaniu się, że mężczyzna się zmienił i zrehabilitował, wyszła za niego za mąż.

Soroka- postać fikcyjna, wachmistrz w oddziale Kmicica, wierny i oddany żołnierz, naraża życie dla Kmicica

Jan Onufry Zagłoba- postać fikcyjna, szlachcic. Mężczyzna otyły, w podeszłym wieku z charakterystycznym bielmem na oku. Gawędziarz, opowiada anegdoty o swoich wojennych wyczynach. Sarmata ukazany przez Sienkiewicza ze swoimi wadami i zaletami.

Bogusław Radziwił- postać historyczna, Koniuszy wielki litewski, brat stryjeczny Janusza Radziwiła. Dumny, bezwzględny, uwodzi kobiety. Jest egocentryczny i despotyczny, ale potrafi też wykazać się odwagą, jest świetnym żołnierzem.

Janusz Radziwił- postać historyczna, Hetman wielki litewski, wojewoda wileński. Odważny dowódca, ale i mężczyzna egocentryczny, władczy i cyniczny. Nad dobro narodu przekłada dobro prywatne. Manipuluje Kmicicem.

POTOP

Henryk Sienkiewicz

• Najważniejsze motywy

- **Przemiana wewnętrzna**- Andrzeja Kmicica poznajemy jako żołnierza porywczego, gwałtownego, skorego do bójk i przemocy. Pod wpływem miłości do Oleński, a także własnych błędów, zaczyna dostrzegać swoje wady i pracować nad nimi. Pod koniec powieści, gdy Kmicic zostaje publicznie zrehabilitowany, jest on już człowiekiem odmienionym, odważnym, sprawiedliwym, honorowym i godnym zaufania.
- **Miłość**- w testamencie dziadka Oleński Billewiczówny jest napisane, że wnuczka powinna wyjść za Andrzeja Kmicica lub udać się do zakonu. Młodzi bohaterowie od pierwszego spotkania przypadają sobie do gustu, rośnie pomiędzy nimi wielkie uczucie. Ich relacja jest jednak burzliwa, pełna sprzeczek i upadków. Ostatecznie Kmicic odzyskuje szacunek i miłość Oleński, a młodzi biorą ślub.
- **Zdrada**- Andrzej Kmicic został okrzyknięty zdrajcą po tym jak, nieświadomy jego złych zamiarów, ślubował wierność księciowi Januszowi Radziwiłowi. Kiedy poznaje prawdziwe intencje księcia, przybiera nazwisko Babinicz i staje się dumnym obrońcą Ojczyzny.
- **Sarmatyzm**- Sienkiewicz w "Potopie" ukazane Sarmatów jako bohaterów pozytywnych, ich liczne zalety przystaniają wady. Sarmaci w utworze są gościnni, odważni, wierzący, patriotyczni
- **Patriotyzm**- patriotyzm odgrywa istotną rolę w kreacji bohaterów takich jak Wołodyjowski, Kmicic czy Skrzetuski. Szlachetna postawa poświęcenia się dla ojczyzny została przeciwstawiona prywacie, egoizmowi i tchórzostwu. Pisarz, zgodnie z zasadą "ku pokrzepieniu serc", chciał pokazać czytelnikowi, że dobro zawsze wygra ze złem i przy zachowaniu odpowiednich wartości, człowiek jest w stanie wyjść nawet z najtrudniejszych sytuacji.

POTOP

Henryk Sienkiewicz

- **Streszczenie krótkie**

- **Tom 1**

“Herakliusz Billewicz w swoim testamencie wyraził życzenie, aby jego wnuczka Oleńka poślubiła Andrzeja Kmicica. Młodzi szybko się poznali i przypadli sobie do gustu. Wkrótce jednak do majątku Billewiczów w Lubiczu przybyli towarzysze Kmicica, znani z hulaszczego trybu życia i skłonności do pijaństwa. Po przegranej bójce z Butrymami, Andrzej w odwecie spalił ich majątek – Wołmontowicze. To oburzyło Oleńkę do tego stopnia, że postanowiła zerwać z nim wszelkie kontakty.

Niedługo później doszło do pojedynku między Kmicicem a Wołodyjowskim, w wyniku którego Andrzej został ranny. Tymczasem w Rzeczypospolitej pojawiły się wojska szwedzkie, a część szlachty postanowiła poddać się najeźdźcom. Kmicic przysiągł wierność Januszowi Radziwiłłowi, lecz kiedy książę opowiedział się po stronie szwedzkiego króla Karola Gustawa, Andrzej został uznany za zdrajcę. W tym samym czasie Janusz Radziwiłł pojmał Skrzetuskich, Zagłobę i Wołodyjowskiego, skazując ich na śmierć w Birżach. Jednak dzięki sprytowi udało im się uciec i dołączyć do wojsk Pawła Sapiehy, walczącego przeciwko Szwedom.

Na Litwie wybuchła wojna domowa między oddziałami Sapiehy a wojskami Janusza Radziwiłła. W trakcie tych wydarzeń Kmicic usiłował porwać Oleńkę, ale w porę ocalił ją Wołodyjowski. Wkrótce potem Radziwiłł uprowadził Billewiczównę. Tymczasem Kmicic, wykonując misję powierzoną mu przez Janusza, natknął się na listy, z których dowiedział się, że Radziwiłł nie zamierza ratować Rzeczypospolitej, lecz działa na jej szkodę. W związku z tym postanowił uprowadzić Bogustawa Radziwiłła, lecz podczas starcia został przez niego ranny, a Bogustaw zdołał uciec.

POTOP

Henryk Sienkiewicz

- **Streszczenie krótkie**

- **Tom 2**

Andrzej, ukrywając swoją prawdziwą tożsamość, przyjął nowe imię – Babinicz. Tymczasem Radziwiłłowie oskarżali go o spisek mający na celu porwanie króla Jana Kazimierza. W międzyczasie Szwedzi zajęli Kraków i Warszawę. Kmicic dotarł do Jasnej Góry, która znalazła się pod oblężeniem wojsk szwedzkich. Obrona klasztoru była dowodzona przez księdza Kordeckiego. W decydującym momencie Kmicic wysadził szwedzką kolubrynę, co znacząco przyczyniło się do uratowania klasztoru. Został jednak ranny i wpadł w ręce Szwedów. Groziła mu śmierć w wyniku tortur z rąk Kuklinowskiego, lecz z opresji uratowali go Kiemlicze. Kmicic unieszkodliwił swojego oprawcę, wiążąc go i zostawiając w stodole, gdzie Kuklinowski zmarł, zanim zdążyli odnaleźć go jego ludzie. Ostatecznie Szwedzi odstąpili od oblężenia Częstochowy.

Kmicic znalazł się w orszaku eskortującym Jana Kazimierza. Podczas podróży królowi i jego świcie groziła śmierć w szwedzkiej zasadzce, jednak dzięki wsparciu górali udało im się ocalić. Wówczas Kmicic ujawnił swoją prawdziwą tożsamość przed królem, który przebaczył mu wszystkie winy. Tymczasem Sapieha oblegał zamek w Tykocinie, gdzie ukrywał się Janusz Radziwiłł. Gdy wojska Sapiehy wdarty się do środka, książę zmarł. Oleńka wciąż pozostawała w niewoli Bogustawa Radziwiłła, który uprowadził ją do Taurogów. Jan Kazimierz przybył do Lwowa, gdzie nakazał Kmicicowi i Wołodyjowskiemu pojednanie. Niedługo potem Andrzej stanął na czele tatarskiej ordy, która wspomogła króla w walce ze Szwedami.

Podczas podróży Kmicic odwiedził Zamość, gdzie na zamku Jana Zamoyskiego spotkał księżną Gryzeldę oraz jej dwórkę, Anusię Borzobohatą-Krasieńską. Zamoyski powierzył mu zadanie eskortowania młodej szlachcianki, jednak Andrzej szybko odkrył jego zamiary – Jan, szaleńczo zakochany w Anusi, próbował podstępnie ją porwać, lecz jego plan się nie powiódł.

POTOP

Henryk Sienkiewicz

- **Streszczenie krótkie**

- **Tom 3**

Szwedzi oblegli Zamość, jednak Zamoyski pozostał nieugięty i nie dał się przekupić, co doprowadziło do klęski najeźdźców. Tymczasem połączone siły Czarnieckiego i Lubomirskiego toczyły zacięte walki ze Szwedami. Karol Gustaw znalazł się w pułapce między Wisłą a Sanem, lecz jego armii udało się uciec, korzystając z nieobecności Czarnieckiego. W wyniku błędu Sapiehy, wojska Bogustawa Radziwiłła zdolały wkroczyć do Warszawy.

Wśród jeńców pojmanych przez Kmicica znalazł się Ketling, który zdradził mu, że Bogustaw zalecał się do Oleńki. Wkrótce Polacy odzyskali stolicę, przyznając amnestię większości wrogów – z wyjątkiem Bogustawa Radziwiłła. Ten postanowił oświadczyć się Oleńce, a choć jej krewny Tomasz Billewicz wyraził zgodę na ten związek, dziewczyna stanowczo odrzuciła zaloty. Do Taurogów przybyła również zakochana w Babiniczu Anusia. Tymczasem Kmicic odnosił kolejne zwycięstwa nad Szwedami w Prusach. W bitwie pod Prostkami Polacy pokonali przeciwnika, a Andrzej darował życie Bogustawowi, oddając go w tatarską niewolę.

Oleńka i Anusia, w towarzystwie Tomasza Billewicza, schroniły się w odbudowanych Wodoktach. Wojna ze Szwedami dobiegła końca, jednak Kmicic wciąż nie mógł zaznać spokoju – został ranny w starciu z Węgrami i trafił do Lubicza, gdzie dochodził do siebie. Gdy odzyskał siły, w kościele w Upicie został oficjalnie oczyszczony z zarzutów o zdradę. W końcu poślubił Oleńkę i zamieszkał z nią w Wodoktach, ciesząc się upragnionym spokojem.

